

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/60/99

MŁODZIEŻ WOBEC PRZEMIAN GOSPODARCZYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, KWIECIEŃ '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Większość ankietowanych uczniów (63%) ocenia, że w Polsce jest zbyt duża rozpiętość między najwyższymi a najniższymi zarobkami. Opinię taką podziela znacznie więcej spośród ogółu badanych Polaków (89%). Od ogółu społeczeństwa młodzież różni się także tym, że pięciokrotnie częściej uważa, iż zróżnicowanie dochodów w Polsce jest zbyt małe (odpowiednio: 3% i 15%). Jednocześnie młode pokolenie zdecydowanie optuje za taką sytuacją, w której całe społeczeństwo ma jednakowe szanse bogacenia się (73%), choć i w tym aspekcie postulaty równościowe są powszechniejsze w całym społeczeństwie (81%).
- Stosunek młodzieży do ludzi bogatych jest zróżnicowany. Uczniowie (50%) częściej niż ogół społeczeństwa (36%) uznają bogactwo za efekt ciężkiej pracy, natomiast rzadziej (50%) niż ogół ankietowanych Polaków (62%) kwestionują możliwość zdobycia majątku w Polsce dzięki uczciwej pracy.
- Młodzi ludzie powszechnie obarczają rząd odpowiedzialnością za zwalczanie bezrobocia (82%), ale ich poglądy na rozwiązywanie tego problemu są podzielone: w takim samym stopniu akceptują (41%), co negują (43%) stosowanie w tym celu metod nieefektywnych gospodarczo. Znaczna część uczniów (17%) nie ma wyrobionej opinii w tej sprawie.
- Młode pokolenie (56%) częściej niż ogół społeczeństwa (47%) jest skłonne wziąć odpowiedzialność za wydawanie własnych pieniędzy na ochronę zdrowia, edukację i inne potrzeby w zamian za odprowadzanie niższych podatków do budżetu państwa. Za wyższymi podatkami i bezpłatnymi świadczeniami społecznymi opowiada się niespełna co trzeci uczeń (31%) i niemal dwie piąte (38%) ogółu Polaków.

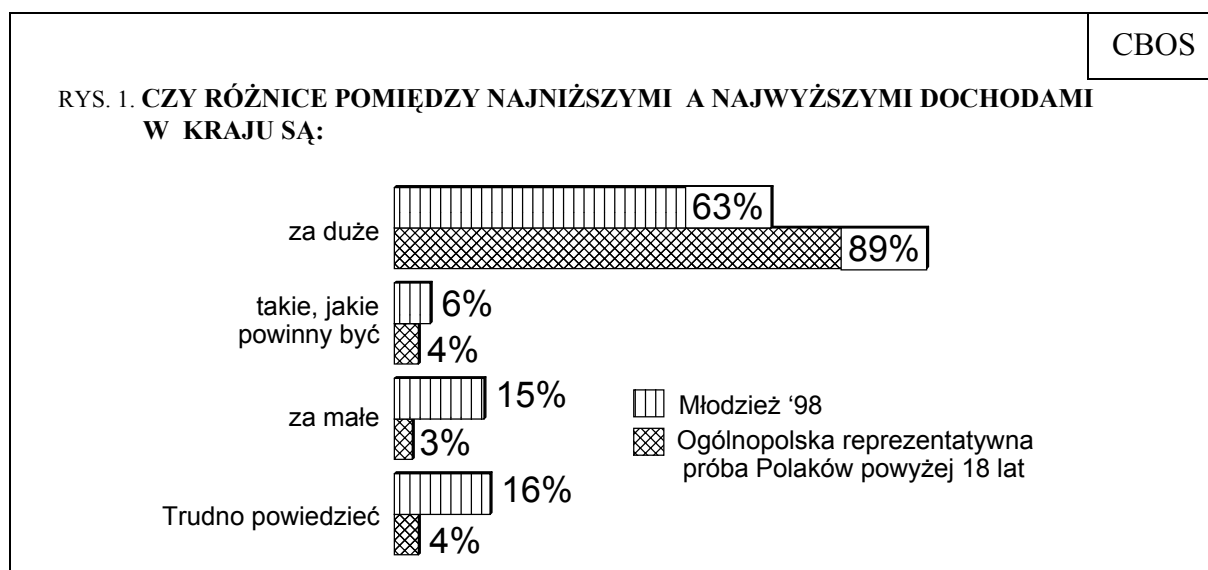
Transformacja ustrojowa przyniosła istotne zmiany w sposobie wynagradzania za pracę i oddziaływania państwa na gospodarkę, w polityce wobec zatrudnienia itp. W efekcie zróżnicowania dochodów i zasobów materialnych nastąpiło rozwarstwienie ekonomiczne, budzące coraz większe kontrowersje społeczeństwa. Zmieniła się rola państwa, przede wszystkim w sferze wpływu na gospodarkę i jego funkcji opiekuńczych. Zmienił się też charakter własności wielu przedsiębiorstw. Ciekawe, jak te zjawiska postrzega młodzież dorastająca już w warunkach gospodarki rynkowej z jej wszystkimi pozytywnymi i negatywnymi skutkami. Niektóre pytania stawiane w badaniu „Młodzież ‘98”¹ powtórzyliśmy w sondażu przeprowadzonym na ogólnopolskiej próbie dorosłych Polaków², co umożliwia porównanie opinii młodego pokolenia, dopiero wkraczającego w dorosłe życie, z opiniami ogółu dorosłych Polaków.

STOSUNEK DO NIERÓWNOŚCI DOCHODÓW I LUDZI BOGATYCH

Wśród ogółu społeczeństwa istnieje powszechne przekonanie, że różnice pomiędzy najniższymi a najwyższymi dochodami w naszym kraju są zbyt duże. Również większość ankietowanych uczniów (63%) postrzega występującą w Polsce rozpiętość między dochodami jako zbyt dużą.

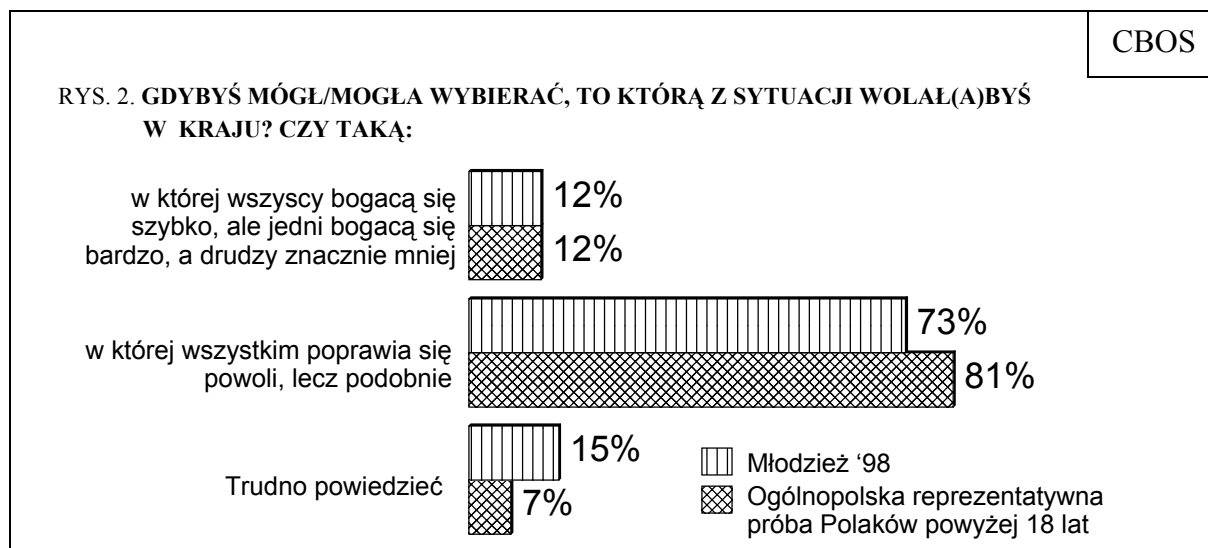
¹ Badanie „Młodzież ‘98”, 1-13 grudnia ‘98, ogólnopolska reprezentatywna próba młodzieży ostatnich klas szkół ponadpodstawowych (N=1316). Z badania „Młodzież ‘98” dotychczas ukazał się komunikat „Rodzice i rówieśnicy w opiniach młodego pokolenia Polaków”, luty ‘99 (oprac. M. Falkowska), następnie zaś są w przygotowaniu.

² Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (104), 6-12 stycznia ‘99, ogólnopolska reprezentatywna próba losowo-adresowa dorosłych Polaków (N=1143).

Opinie badanej młodzieży o zróżnicowaniu dochodów w Polsce nie są tak jednoznaczne jak wśród ogółu ankietowanych. Wprawdzie przeważająca część uczniów, podobnie jak ogół Polaków, uważa, że rozpiętość między najwyższymi i najniższymi dochodami w Polsce jest zbyt duża, ale też wielokrotnie częściej niż ogół ankietowanych postrzega te różnice jako zbyt małe. Wskazywałyoby to na większe przyzwolenie młodego pokolenia Polaków na rozwarstwienie społeczeństwa. Jednak takiej interpretacji przeczy powszechna dezaprobatą nierówności szans bogacenia się wszystkich Polaków. W tej sprawie ucząca się młodzież zdaje się w pełni podzielać poglądy ogółu Polaków w zdecydowanej większości optujących za sytuacją, w której *wszystkim się poprawia powoli, lecz podobnie* (odpowiednio: 73% i 81%). W mniejszości pozostają przedstawiciele obu badanych populacji (po 12%) wybierający sytuację, w której *wszyscy bogacą się szybko, ale jedni bogacą się bardzo, a drudzy znacznie mniej*. Opinie te są zgodne z wynikami innych badań, w których odnotowaliśmy wzrost poczucia niesprawiedliwości i utrzymywanie się poczucia nierówności szans na bogacenie się³.

³ Por. komunikat CBOS „Opinie o bogactwie i ludziach bogatych”, luty '99 (oprac. W. Derczyński).

Za powolnym, ale równomiernym bogaceniem się całego społeczeństwa opowiadają się w zdecydowanej większości uczniowie wszystkich typów szkół. Na opinie w tej sprawie nie ma wpływu ich pochodzenie społeczne ani sytuacja materialna.

Ogólnie można stwierdzić, że opinie młodzieży o sposobie bogacenia się społeczeństwa różnicuje przede wszystkim ich własne środowisko społeczne, tzn. miejsce zamieszkania, a także wykształcenie i sytuacja zawodowa rodziców. Do zwolenników egalitaryzmu częściej niż pozostałych uczniów można zaliczyć młodzież wiejską (81%), dzieci, których ojcowie mają wykształcenie podstawowe (80%), a także dzieci pracowników umysłowych niższego szczebla (84%) oraz emerytów i rencistów (86%)⁴.

Co czwarty uczeń, którego matka lub ojciec ma wyższe wykształcenie, opowiada się za szybkim podniesieniem materialnego poziomu społeczeństwa, akceptując nierówności skali i tempa bogacenia się różnych grup. Taką opinię wyraża również co czwarte dziecko przedstawiciela kadry kierowniczej i inteligencji. Co ciekawe, poglądy te w zbliżonym stopniu podzielają dzieci bezrobotnych (23%) oraz pracowników fizyczno-umysłowych (19%), a zatem znajdujące się w odmiennej sytuacji społecznej i ekonomicznej. Zwolennikami tej opcji znacznie rzadziej są dzieci przedstawicieli wszystkich pozostałych grup zawodowych (od 4% do 11%) oraz uczniowie, których ojcowie lub matki mają średnie lub niższe wykształcenie (po 9%-10%).

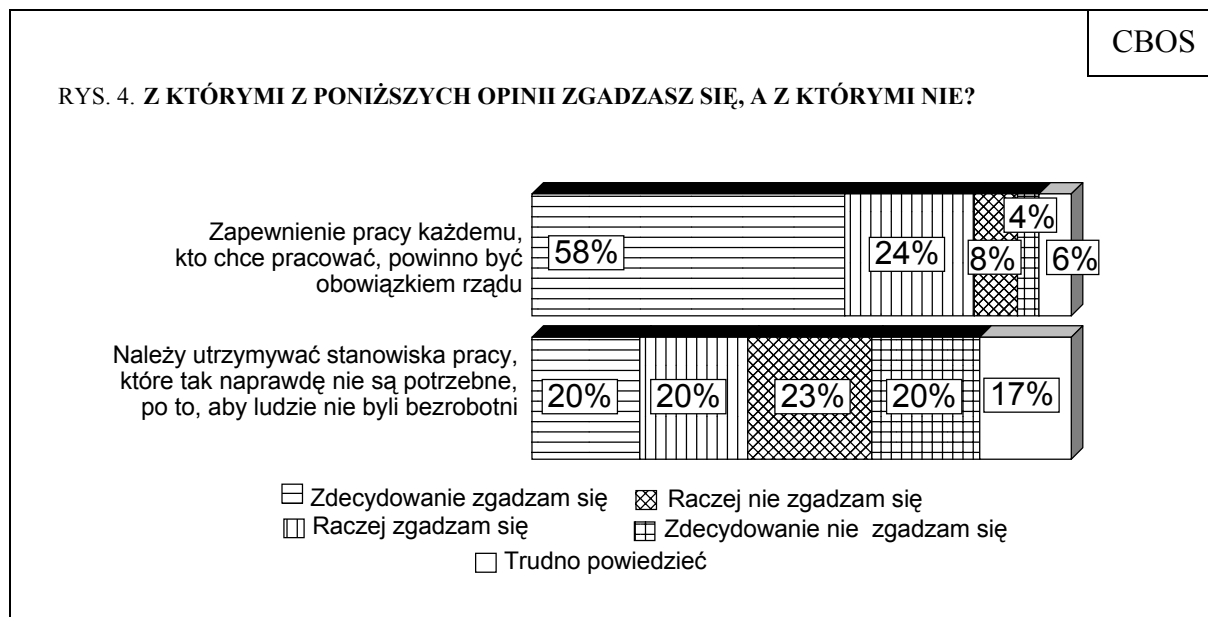
⁴ Zob. tabele aneksowe.

Dzieci kadry kierowniczej i inteligencji (64%) oraz mające rodziców pracujących na własny rachunek (61%) częściej niż uczniowie z innych środowisk wiążą bogactwo z efektami ciężkiej pracy. Ogólnie można by wnioskować, że młodzież z rodzin zajmujących wysoką pozycję społeczną i ekonomiczną częściej postrzega bogactwo jako wynik uczciwej, solidnej pracy. Jednak tę dość oczywistą i prostoliniową zależność podważa fakt, że równie często tak właśnie postrzegają ludzi bogatych także dzieci bezrobotnych (63%) oraz robotników niewykwalifikowanych (63%), a zatem osób znajdujących się na dole drabiny społecznej i ekonomicznej. Dodatkową trudność z interpretacją zależności omawianych poglądów od pozycji społecznej sprawia to, że dzieci rolników (znajdujące się w podobnej sytuacji społecznej jak dzieci robotników niewykwalifikowanych), najczęściej uważają, że uczciwą pracą w Polsce nie można dojść do majątku (70%), i znacząco rzadziej (29%) niż uczniowie ze wszystkich pozostałych środowisk deklarują uznanie dla bogactwa jako efektu własnej pracy. Zatem podobne położenie ekonomiczne może wywoływać skrajnie różny stosunek do ludzi bogatych. To ostatnie spostrzeżenie odnosi się jednak tylko do uczniów pochodzących ze środowisk ekonomicznie upośledzonych (dzieci rolników, robotników niewykwalifikowanych, bezrobotnych)⁵.

PAŃSTWO A GOSPODARKA

Ogólnie można stwierdzić, że młodzież akceptuje oddziaływanie państwa w sferze zwalczania bezrobocia, ale jednocześnie zróżnicowane jest jej stanowisko wobec poparcia dla nieefektywnych gospodarczo rozwiązań tego problemu. Uczniowie powszechnie (82%) opowiadają się za angażowaniem się państwa w tworzenie miejsc pracy dla wszystkich, którzy chcą pracować, ale z umiarkowaną aprobatą odnoszą się do utrzymywania nierentownych zakładów. Dwie piąte uczniów (40%) uważa, że *należy utrzymywać stanowiska pracy, które tak naprawdę nie są potrzebne, po to, aby ludzie nie byli bezrobotni*. Zbliżony odsetek młodzieży (43%) nie akceptuje takiego rozwiązania.

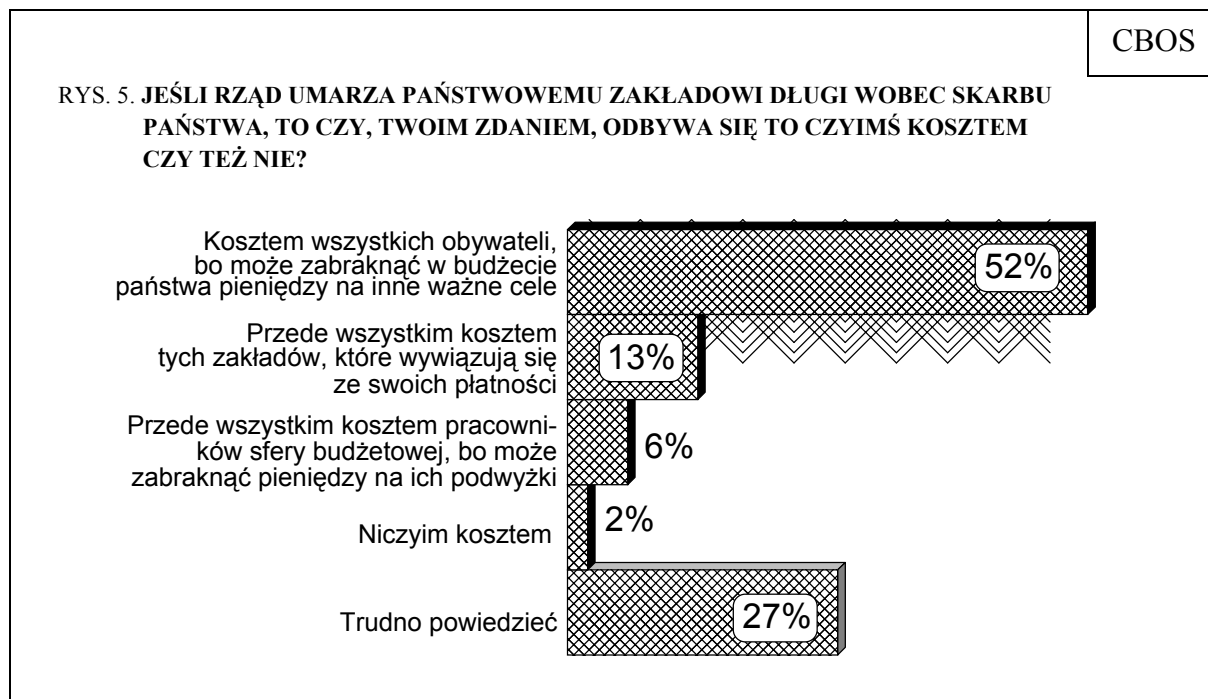
⁵ Poczucie upośledzenia ekonomicznego przedstawicieli tych kategorii zawodowych potwierdzają wszystkie sondaże badania opinii publicznej.

Zróznicowanie opinii o utrzymaniu niepotrzebnych stanowisk pracy jako recepty na rozwiązanie problemu bezrobocia przebiega według czytelnego kryterium. Jest nim poczucie bezpieczeństwa własnego i swoich rodziców na rynku pracy. Uczniowie zasadniczych szkół zawodowych, młodzież wiejska, dzieci rodziców nisko wykształconych i bezrobotnych są najczęściej zwolennikami utrzymania nieefektywnych stanowisk pracy, aby dać zajęcie bezrobotnym. Zdecydowanymi przeciwnikami takiego rozwiązywania problemów bezrobocia są przede wszystkim uczniowie liceów ogólnokształcących, dzieci wykształconych ojców, uczniowie pochodzący ze środowisk inteligenckich oraz dzieci prywatnych przedsiębiorców. Można przypuszczać, że młodzież ze środowisk nie zagrożonych bezrobociem lub aspirująca do osiągnięcia w przyszłości wysokich kwalifikacji zawodowych różni się zasadniczo w swoich poglądach od tych uczniów, którzy z racji własnego przygotowania do zawodu obawiają się, iż po szkole nie znajdą zatrudnienia, lub też, że ich rodzice mogą stracić pracę.

Przypomnijmy, że pytanie o stosunek do utrzymywania przez państwo niepotrzebnych miejsc pracy zadawane było w kontekście zwalczania bezrobocia. Dla wielu mogła to być zatem sytuacja wyboru „mniejszego zła”. Za taką interpretacją pośrednio przemawia fakt, że

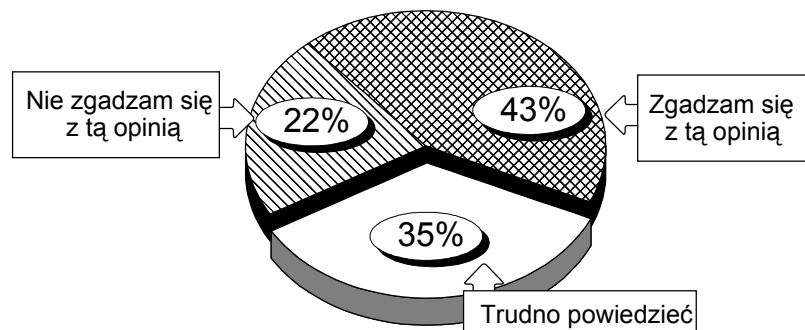
ponad połowa (52%) ankietowanych uczniów uważa, że koszty utrzymywania nierentownych przedsiębiorstw państwowych przez umarzanie im długów wobec Skarbu Państwa ponosi całe społeczeństwo.

Mimo iż młodzi ludzie w większości są zgodni co do tego, kto ponosi koszty utrzymywania nieefektywnych państwowych przedsiębiorstw, trudno określić odnotowane deklaracje jako wskaźnik skryształizowanej opinii w tej kwestii. Przeczy temu znacząca liczba badanych, którzy nie mają wyrobionego zdania na ten temat, osiągająca na przykład wśród uczniów zasadniczych szkół zawodowych 38%. Uniemożliwia to analizę uwarunkowań poglądów.

Jeszcze większy brak orientacji (35%) wykazują uczniowie w kwestii prywatyzacji jako sposobu na uzdrowienie polskiej gospodarki. Trzeba jednak zaznaczyć, że udzielenie jednoznacznej odpowiedzi na pytanie: *Czy każde przedsiębiorstwo będzie lepiej działać w prywatnych rękach niż pod państwowym zarządem*, mogło sprawiać trudność nawet osobom o wyrobionej postawie wobec prywatyzacji.

RYS. 6. CO MYŚLISZ O OPINII, ŻE KAŻDE PRZEDSIĘBIORSTWO BĘDZIE LEPIEJ DZIAŁAĆ W PRYWATNYCH RĘKACH NIŻ POD PAŃSTWOWYM ZARZĄDEM?

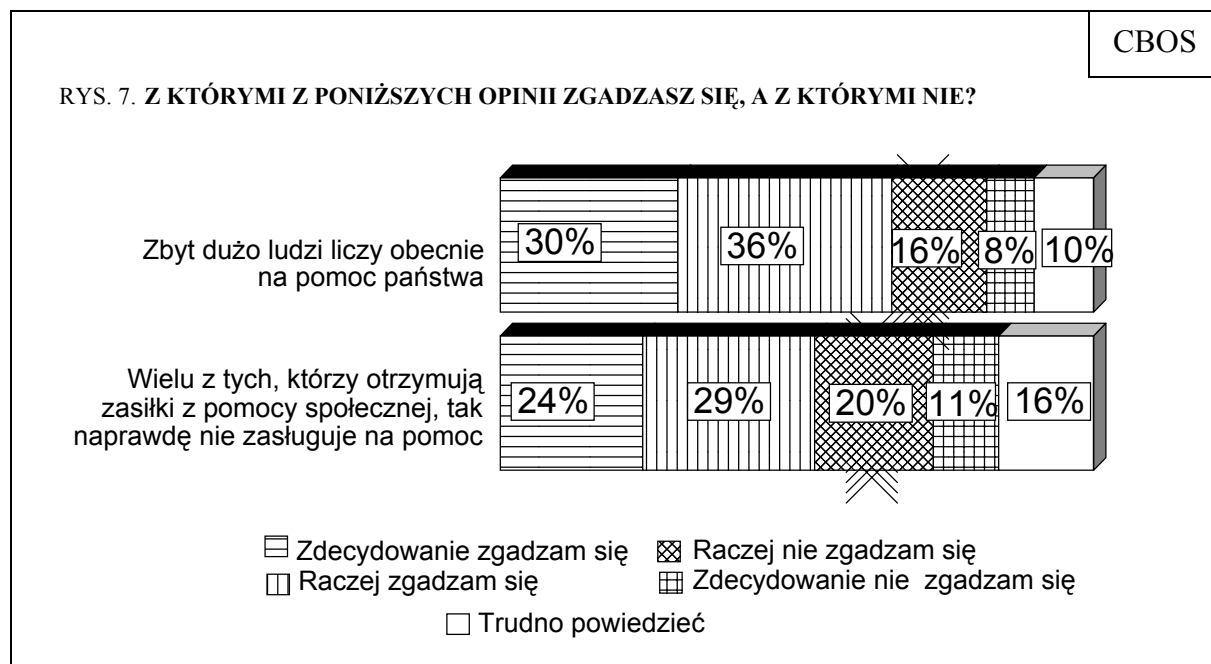
Wśród uczniów, którzy mieli wyrobioną opinię, zwolennicy prywatyzacji wszystkich przedsiębiorstw (43%) dwukrotnie przeważali nad ich przeciwnikami (22%). Należy jednak zauważyć, że w wielu wyróżnionych kategoriach młodzieży (np. wśród uczniów szkół zawodowych, młodzieży wiejskiej, wychowującej się w trudnych warunkach, dzieci rolników, bezrobotnych oraz emerytów i rencistów) największe grupy (od 43% do 48%) nie potrafiły się wypowiedzieć na temat związku między charakterem własności przedsiębiorstwa a jego efektywnością.

STOSUNEK DO POMOCY SPOŁECZNEJ

O ile młodzi ludzie są całkowicie zgodni co do tego, że państwo jest odpowiedzialne za zapewnienie dochodów z pracy tym wszystkim, którzy chcą pracować, o tyle wykazują sceptycyzm wobec rozwiązywania problemów społecznych przez pomoc socjalną państwa. W przeciwieństwie do dorosłych Polaków [CBOS '98], wśród których tendencje egalitarne przejawiają się między innymi w przekonaniu, że państwo powinno zapewnić środki utrzymania wszystkim potrzebującym⁶, większość uczniów (66%) ocenia, że zbyt dużo ludzi

⁶ Por. komunikat CBOS „Stosunek Polaków do nierówności dochodów i opieki socjalnej państwa”, lipiec '98 (oprac. M. Falkowska).

liczy na opiekę państwa, a ponad połowa (53%) jest zdania, że ludzie w nieuzasadniony sposób nadużywają państwowej opieki. Trudno wnioskować, czy takie postawy wobec potrzebujących wynikają z radykalizmu właściwego młodości, czy też rośnie pokolenie przekonane o indywidualnej odpowiedzialności każdego obywatela za los własny i swojej rodziny.

Z tezą o nadmiernym przywiązaniu ludzi do państwa opiekuńczego w zbliżonym stopniu zgadzają się uczniowie różnych typów szkół, pochodzący z rodzin żyjących w zróżnicowanych warunkach materialnych, identyfikujący się z różnymi poglądami politycznymi. Słabe społeczne zróżnicowanie opinii wskazuje na jej „obiegowy” charakter, właściwy różnym środowiskom.

Opinię, że *zbyt dużo ludzi liczy na opiekę państwa*, neguje co czwarty uczeń (24%). Nieco częściej niż wśród pozostałych pogląd ten budzi sprzeciw u uczniów z najuboższych środowisk: oceniających warunki materialne swoich rodzin jako złe (30%), dzieci robotników niewykwalifikowanych (31%) oraz dzieci niewykształconych ojców (32%).

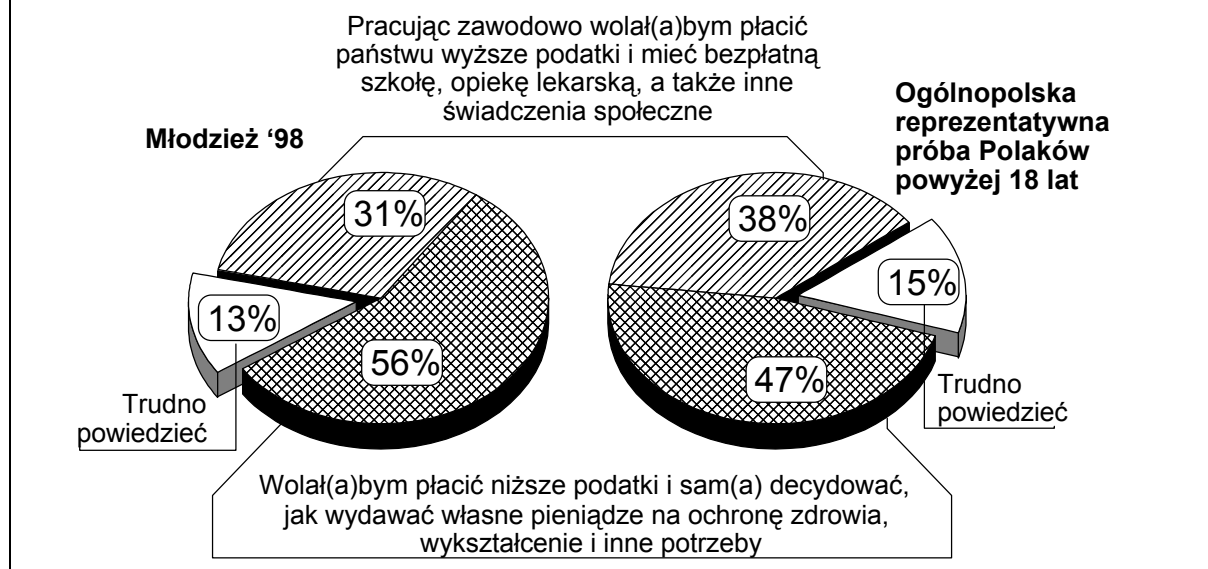
Ogólnie rzecz biorąc, młodzież w większym stopniu jest skłonna zgodzić się z opinią, że zbyt liczne rzesze obywateli liczą na opiekę państwa, niż z poglądem, iż ludzie, którzy są klientami pomocy społecznej, nie zasługują na tę pomoc. Ciekawe, że uczniowie wychowujący się w średnich i dobrych warunkach materialnych częściej negują opinię o tendencji społeczeństwa do nieuzasadnionego korzystania z pomocy społecznej niż pochodzący z rodzin ubogich. Młodzież najuboższa najczęściej nie ma zdania w tej sprawie (24%).

JAKI SYSTEM PODATKOWY?

Młodzi ludzie częściej niż dorośli Polacy woleliby płacić niskie podatki w zamian za ponoszenie we własnym zakresie wydatków na edukację, ochronę zdrowia itp., rzadziej zaś niż dorośli wybraliby wyższe opodatkowanie i w ślad za tym - bezpłatną edukację, opiekę lekarską itp.

Ponad połowa (56%) uczniów opowiedziała się za płaceniem niższych podatków i samodzielnymi decyzjami o wydatkowaniu swoich pieniędzy. Takie poglądy dominują wśród uczniów wywodzących się ze wszystkich środowisk społeczno-zawodowych. Odnotowaliśmy tylko jeden wyjątek od tej prawidłowości: dzieci pracowników fizyczno-umysłowych w jednakowym stopniu aprobują system podatkowy, w którym istnieją niskie podatki, ale podatnik sam ponosi koszty edukacji i opieki zdrowotnej (45%), jak i system wyższych obciążeń podatkowych, ale bezpłatną opiekę zdrowotną i edukację na koszt państwa (44%). Typ szkoły, wykształcenie ojca ani warunki materialne w zasadzie nie różnicują opinii na ten temat. Brak związku między położeniem materialnym a opiniami o systemie podatkowym podkreśla fakt, że zbliżone deklaracje składają dzieci osób pracujących na własny rachunek i dzieci bezrobotnych, czyli znajdujących się w skrajnie różnej sytuacji materialnej.

RYS. 8. KTÓRĄ Z TYCH DWÓCH SYTUACJI BYŚ WOLAŁ(A)?

Co trzeci uczeń (31%) wolałby płacić w przyszłości wyższe podatki w zamian za bezpłatną edukację, opiekę lekarską itp. Za takim systemem podatkowym najczęściej - oprócz wspomnianych już dzieci pracowników fizyczno-umysłowych (45%) - opowiadają się dzieci chłopskie (41%). Można przypuszczać, że opcję tę preferują przede wszystkim uczniowie obawiający się wysokich kosztów edukacji, a w konsekwencji - narastania nierówności życiowych szans.

Badani uczniowie wykazują większe niż dorośli przyzwolenie na ekonomiczne rozwarstwienie społeczeństwa, częściej też niż ogół Polaków postrzegają indywidualny sukces finansowy jako efekt własnego wkładu pracy, przedsiębiorczości i inicjatywy. Deklaracje dotyczące korzystania z opieki społecznej oraz preferencje co do systemu podatkowego wskazują na to, że w życie wkracza pokolenie w większym stopniu niż ogół społeczeństwa przyzwalające na ograniczenie opiekuńczych funkcji państwa oraz zwiększenie indywidualnej odpowiedzialności obywateli za własny los. Jednocześnie jednak młodzież

podziela poglądy wszystkich Polaków związane z odpowiedzialnością państwa za zwalczanie bezrobocia, sposobem bogacenia się całego społeczeństwa, zróżnicowaniem dochodów.

Wśród badanej młodzieży powszechna jest opinia, iż odpowiedzialność za zwalczanie bezrobocia spoczywa na państwie. Młodzi ludzie nie są jednak zgodni w popieraniu nieefektywnego gospodarczo rozwiązania tego problemu przez utrzymywanie niepotrzebnych stanowisk pracy. Towarzyszy temu świadomość, że koszty ratowania zadłużonych przedsiębiorstw państwowych przez umarzanie im długów ponosi całe społeczeństwo. Inaczej mówiąc, młodzi ludzie akceptują oddziaływanie państwa w sferze polityki zatrudnienia, ale z uwzględnieniem zasad gospodarki rynkowej.

Jak widać, młodzi ludzie w jednych sprawach dzielą opinie całego społeczeństwa, w innych przyjmują nieco odmienną postawę, a jeszcze w innych ważnych kwestiach, co zrozumiałe, nie mają rozeznania ze względu na brak osobistych doświadczeń. Do tych ostatnich należą przede wszystkim opinie dotyczące społecznych kosztów ratowania nierentownych przedsiębiorstw państwowych oraz związku między charakterem własności przedsiębiorstwa a jego efektywnością.

Z porównania odpowiedzi uczniów i ogółu ankietowanych Polaków na tak samo postawione pytania wynika, że między tymi dwiema populacjami istnieją pewne różnice w postrzeganiu i ocenie przemian gospodarczych. Istotne zróżnicowania, a niekiedy polaryzację poglądów, odnotowaliśmy także wśród samej młodzieży. Młodzi ludzie nie stanowią zatem jakiejś jednorodnej grupy, którą można przeciwstawić społeczeństwu, ale są jego nieodłączną częścią. Warto też zaznaczyć, że wyciąganie wniosków na podstawie porównań obu badanych populacji utrudnia fakt, że młodzież często deklaruje brak wyrobionej opinii. Uwarunkowanie poglądów uczniów ich położeniem materialnym i sytuacją społeczno-zawodową rodziców wskazuje na to, że w deklaracjach dotyczących takich ważnych kwestii społecznych, jak nierówności dochodów i bezrobocie, następuje międzypokoleniowa transmisja poczucia bezpieczeństwa lub jego braku w zależności od miejsca rodziny w strukturze społecznej.

Opracowała

Macieja FALKOWSKA

A N E K S

Tabela 1. Jak oceniasz, czy różnice pomiędzy najniższymi a najwyższymi dochodami w kraju są:

	(%)				
	za duże	takie, jakie powinny być	za małe	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	63	6	15	16	1316
Płeć					
Meżczyźni	62	10	13	16	649
Kobiety	64	3	17	15	667
Typ szkoły					
Liceum ogólnokształcące	77	7	4	12	420
Technikum	73	3	15	10	320
Liceum zawodowe	74	6	6	13	73
Zasadnicza szkoła zawodowa	44	9	25	22	503
Miejsce zamieszkania					
Wieś	56	4	22	17	487
Miasto do 20 tys.	66	7	13	14	213
od 21 do 100 tys.	76	6	9	10	290
101-500 tys.	63	6	14	17	150
501 tys. i więcej mieszk.	61	13	6	20	174
Ocena mater. warunków rodziny					
Złe	66	1	14	20	180
Średnie	72	4	12	11	575
Dobre	54	10	18	18	550
Wykształcenie matki					
Podstawowe	55	3	25	17	264
Zasadnicze zawodowe	65	5	15	15	317
Średnie	66	4	14	15	361
Pomaturalne	67	7	10	16	191
Wyższe	67	15	7	11	156
Wykształcenie ojca					
Podstawowe	53	3	21	23	224
Zasadnicze zawodowe	68	5	15	12	465
Średnie	62	4	18	16	313
Pomaturalne	65	9	9	17	110
Wyższe	67	15	6	12	172
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący					
Kadra kier., inteligencja	63	10	7	20	88
Prac. umysł. niż. szczebla	80	4	6	9	79
Pracownicy fiz. - umysł.	75	4	9	13	73
Robotnicy wykwalifikowani	65	7	12	16	345
Robotnicy niewykwalifik.	60	2	22	16	66
Rolnicy	51	2	21	26	106
Prywatni przedsiębiorcy	69	15	4	12	125
Reńskiści i emeryci	61	3	19	17	180
Bezrobotni	50	4	33	14	47
Inni	64	7	19	11	57
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	59	1	22	17	93
Raz w tygodniu	60	6	18	17	660
Kilka razy w miesiącu	72	5	11	12	148
Kilka razy w roku	69	9	8	14	234
W ogóle nie uczestniczy	63	8	13	15	177
Zainteresowanie polityką					
Duże	79	13	4	4	150
Średnie	66	5	14	15	573
Nikie lub żadne	57	6	19	19	591
Za jakiego ucznia się uważasz?					
Dwójkowego lub trójkowego	58	7	18	17	566
Czwórkowego	67	6	13	15	640
Piątkowego lub szóstkowego	69	7	10	13	107
Poglądy polityczne					
Lewicowe	71	4	15	10	193
Centrowe	60	11	18	10	118
Prawicowe	75	10	6	9	233
Trudno powiedzieć	58	5	17	19	773

Tabela 2. Gdybyś mógł/mogła wybierać, to którą z sytuacji wolał(a)byś w kraju?
 Czy taką: 1 - w której wszyscy bogacą się szybko, ale jedni bogacą się bardzo, a drudzy znacznie mniej; 2 - w której wszystkim poprawia się powoli, lecz podobnie

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	12	73	15	1316
Płeć				
Mężczyźni	16	69	15	649
Kobiety	9	77	15	667
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	18	67	15	420
Technikum	7	73	20	320
Liceum zawodowe	10	80	9	73
Zasadnicza szkoła zawodowa	10	77	13	503
Miejsce zamieszkania				
Wieś	8	81	12	487
Miasto do 20 tys.	15	70	15	213
od 21 do 100 tys.	11	76	13	290
101-500 tys.	19	59	22	150
501 tys.i więcej mieszk.	17	62	21	174
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	10	78	12	180
Średnie	9	77	14	575
Dobre	16	67	17	550
Wykształcenie matki				
Podstawowe	10	77	13	264
Zasadnicze zawodowe	9	76	14	317
Średnie	9	77	14	361
Pomaturalne	17	67	16	191
Wyższe	23	58	19	156
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	9	80	10	224
Zasadnicze zawodowe	10	74	15	465
Średnie	10	75	15	313
Pomaturalne	10	69	21	110
Wyższe	25	58	17	172
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	26	56	18	88
Prac.umysł.niż.szczebła	5	84	10	79
Pracownicy fiz.- umysł.	19	62	19	73
Robotnicy wykwalifikowani	11	73	16	345
Robotnicy niewykwalifik.	8	72	20	66
Rolnicy	10	77	13	106
Prywatni przedsiębiorcy	11	71	18	125
Renciści i emeryci	4	86	11	180
Bezrobotni	23	69	8	47
Inni	18	71	11	57
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	15	70	15	93
Raz w tygodniu	10	77	14	660
Kilka razy w miesiącu	8	78	14	148
Kilka razy w roku	11	70	19	234
W ogóle nie uczestniczy	24	61	15	177
Zainteresowanie polityką				
Duże	22	71	7	150
Średnie	14	71	15	573
Niskie lub żadne	8	75	17	591
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	13	73	14	566
Czwórkowego	11	74	15	640
Piątkowego lub szóstkowego	13	70	17	107
Poglądy polityczne				
Lewicowe	17	74	9	193
Centrowe	18	66	16	118
Prawicowe	19	67	14	233
Trudno powiedzieć	8	76	17	773

Tabela 3. Co myślisz, gdy słyszysz o osobie, która w ciągu ostatnich paru lat doszła do dużych pieniędzy? Czy myślisz, że komuś takiemu:
 1 - należy się uznanie za ciężką pracę, umiejętności i dobre pomysły;
 2 - nie należy się uznanie, ponieważ uczciwą pracą nie można dojść w Polsce do majątku

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	50	50	1	1316
Płeć				
Mężczyźni	50	48	1	649
Kobiety	49	51	0	667
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	58	41	1	420
Technikum	50	50	0	320
Liceum zawodowe	45	54	1	73
Zasadnicza szkoła zawodowa	44	55	1	503
Miejsce zamieszkania				
Wieś	45	54	1	487
Miasto do 20 tys.	45	55	0	213
od 21 do 100 tys.	54	46	0	290
101-500 tys.	64	34	2	150
501 tys.i więcej mieszk.	49	50	1	174
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	33	65	2	180
Średnie	49	51	1	575
Dobre	57	43	1	550
Wykształcenie matki				
Podstawowe	46	54	0	264
Zasadnicze zawodowe	49	50	1	317
Średnie	46	54	0	361
Pomaturalne	56	43	0	191
Wyższe	59	40	2	156
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	40	59	1	224
Zasadnicze zawodowe	55	44	0	465
Średnie	41	58	0	313
Pomaturalne	55	44	1	110
Wyższe	59	40	1	172
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	64	34	2	88
Prac.umysł.niż.szczebła	53	47	0	79
Pracownicy fiz.- umysł.	51	48	0	73
Robotnicy wykwalifikowani	50	50	0	345
Robotnicy niewykwalifik.	63	37	0	66
Rolnicy	29	70	1	106
Prywatni przedsiębiorcy	61	38	1	125
Renciści i emeryci	42	56	2	180
Bezrobotni	63	37	0	47
Inni	50	50	0	57
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	46	54	0	93
Raz w tygodniu	48	51	1	660
Kilka razy w miesiącu	54	46	0	148
Kilka razy w roku	56	43	1	234
W ogóle nie uczestniczy	47	53	0	177
Zainteresowanie polityką				
Duże	55	44	1	150
Średnie	53	47	0	573
Nikłe lub żadne	45	54	1	591
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	49	51	1	566
Czwórkowego	50	49	1	640
Piątkowego lub szóstkowego	57	43	0	107
Poglądy polityczne				
Lewicowe	54	46	0	193
Centrowe	51	48	1	118
Prawicowe	54	45	1	233
Trudno powiedzieć	47	52	1	773

Tabela 4. Czy zgadzasz się z opinią, że należy utrzymywać stanowiska pracy, które tak naprawdę nie są potrzebne, po to, aby ludzie nie byli bezrobotni, czy też nie?

(%)

	Zgadzam się	Nie zgadzam się	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	40	43	17	1316
Płeć				
Mężczyźni	39	44	17	649
Kobiety	41	42	16	667
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	26	62	12	420
Technikum	32	52	16	320
Liceum zawodowe	36	45	18	73
Zasadnicza szkoła zawodowa	59	21	20	503
Miejsce zamieszkania				
Wieś	50	31	19	487
Miasto do 20 tys.	41	47	12	213
od 21 do 100 tys.	32	53	15	290
101-500 tys.	26	55	18	150
501 tys.i więcej mieszk.	38	46	17	174
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	42	42	16	180
Średnie	38	44	18	575
Dobre	43	42	15	550
Wykształcenie matki				
Podstawowe	50	26	23	264
Zasadnicze zawodowe	42	42	16	317
Średnie	41	46	13	361
Pomaturalne	36	50	14	191
Wyższe	25	62	13	156
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	56	23	21	224
Zasadnicze zawodowe	41	41	17	465
Średnie	41	45	14	313
Pomaturalne	32	56	12	110
Wyższe	24	65	11	172
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	20	67	13	88
Prac.umysł.niż.szczebła	29	56	15	79
Pracownicy fiz.- umysł.	23	52	25	73
Robotnicy wykwalifikowani	44	38	19	345
Robotnicy niewykwalifik.	42	30	29	66
Rolnicy	46	34	20	106
Prywatni przedsiębiorcy	32	61	7	125
Renciści i emeryci	42	46	12	180
Bezrobotni	60	27	13	47
Inni	48	32	20	57
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	52	30	18	93
Raz w tygodniu	43	40	18	660
Kilka razy w miesiącu	38	51	10	148
Kilka razy w roku	30	51	20	234
W ogóle nie uczestniczy	42	46	13	177
Zainteresowanie polityką				
Duże	24	66	10	150
Średnie	34	50	16	573
Nikłe lub żadne	51	31	18	591
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	45	37	18	566
Czwórkowego	35	49	16	640
Piątkowego lub szóstkowego	46	41	13	107
Poglądy polityczne				
Lewicowe	30	62	8	193
Centrowe	40	48	12	118
Prawicowe	25	61	14	233
Trudno powiedzieć	48	32	20	773

Tabela 5. Którą z tych dwu sytuacji byś wolał(a)? 1 - Pracując zawodowo wolał(a)byś płacić państwu wyższe podatki i mieć bezpłatną szkołę, opiekę lekarską, a także inne świadczenia społeczne; 2 - Wolał(a)byś płacić niższe podatki i sam(a) decydować, jak wydawać własne pieniądze na ochronę zdrowia, wykształcenie i inne potrzeby

(%)

	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	31	56	13	1316
Płeć				
Mężczyźni	30	57	13	649
Kobiety	32	55	13	667
Typ szkoły				
Liceum ogólnokształcące	34	57	9	420
Technikum	31	55	14	320
Liceum zawodowe	27	58	16	73
Zasadnicza szkoła zawodowa	29	55	16	503
Miejsce zamieszkania				
Wieś	31	51	18	487
Miasto do 20 tys.	23	61	15	213
od 21 do 100 tys.	35	59	7	290
101-500 tys.	37	53	10	150
501 tys.i więcej mieszk.	29	60	11	174
Ocena mater. warunków rodziny				
Złe	31	54	15	180
Średnie	35	54	11	575
Dobre	27	58	15	550
Wykształcenie matki				
Podstawowe	23	62	15	264
Zasadnicze zawodowe	34	55	10	317
Średnie	32	54	14	361
Pomaturalne	33	54	13	191
Wyższe	36	56	8	156
Wykształcenie ojca				
Podstawowe	29	57	14	224
Zasadnicze zawodowe	34	53	12	465
Średnie	27	61	12	313
Pomaturalne	36	52	12	110
Wyższe	31	57	12	172
Grupa społ.-zaw. ojca - pracujący				
Kadra kier., inteligencja	34	53	13	88
Prac.umysł.niż.szczebła	31	57	12	79
Pracownicy fiz.- umysł.	45	44	11	73
Robotnicy wykwalifikowani	29	57	14	345
Robotnicy niewykwalifik.	39	48	13	66
Rolnicy	41	50	9	106
Prywatni przedsiębiorcy	25	66	8	125
Renciści i emeryci	33	53	14	180
Bezrobotni	24	64	12	47
Inni	27	62	11	57
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	53	14	93
Raz w tygodniu	31	53	16	660
Kilka razy w miesiącu	46	47	7	148
Kilka razy w roku	27	61	13	234
W ogóle nie uczestniczy	23	67	10	177
Zainteresowanie polityką				
Duże	53	40	7	150
Średnie	30	61	9	573
Nikłe lub żadne	26	55	18	591
Za jakiego ucznia się uważasz?				
Dwójkowego lub trójkowego	29	57	13	566
Czwórkowego	34	55	12	640
Piątkowego lub szóstkowego	24	56	20	107
Poglądy polityczne				
Lewicowe	42	50	8	193
Centrowe	39	53	7	118
Prawicowe	33	58	9	233
Trudno powiedzieć	27	57	16	773